

УДК 930.1:008](477+438) «2000/2010»

О.М. КОВАЛЕНКО

ІСТОРІОГРАФІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ КУЛЬТУРНО-ОСВІТНІХ ТА НАУКОВИХ ВІДНОСИН 2000-2010 РР.**Мельничук Ігор Анатолійович** – доцент кафедри історії, політології та психології Житомирського національного агроєкологічного університету, к.і.н., доцент

У статті зроблено аналіз історіографії українсько-польських культурно-освітніх і наукових відносин у 2000-2010 рр. Систематизовано роботи польських і українських вчених, виступи політиків і суспільних діячів. Підняті загальні українсько-польські проблеми і проаналізовано способи їх вирішення.

Ключові слова: українсько-польські культурні відносини, польська історіографія, культурні заходи, культурні взаємини, інтеграційні процеси.

В статье сделан анализ историографии украинско-польских культурно-образовательных и научных отношений в 2000-2010 гг. Систематизированы работы польских и украинских ученых, выступления политиков и общественных деятелей. Подняты общие украинско-польские проблемы и проанализированы способы их решения.

Ключевые слова: украинско-польские культурные отношения, польская историография, культурные мероприятия, культурные взаимоотношения, интеграционные процессы.

In the article there is the done analysis of historiography of ukrainско-pol'skikh cultural and educational and scientific relations in 2000-2010 Works of the Polish and Ukrainian scientists, appearances of politicians and publicmen, are systematized. Heaved up general ukrainско-pol'ski issues and analysed methods of their decision.

Keywords: ukrainско-pol'ski cultural relations, Polish historiography, cultural measures, cultural mutual relations, integration processes.

© О.М. Коваленко, 2013

Постановка проблеми. Історія становлення і розвитку українсько-польських культурних відносин займає помітне місце у вітчизняній та польській історіографії. Багато вчених як українських, так і зарубіжних вивчають складні процеси розвитку українсько-польських відносин у різні історичні періоди. Здобуття політичної незалежності України і Польщі привело до кардинальної перебудови української та польської історіографії, до нового етапу в її розвитку, що є, на нашу думку, закономірним явищем становлення і розвитку історичної науки. Велика кількість різноманітного, змістовного та доступного документального матеріалу дозволяє вдатися до поглибленого розгляду історії України і Польщі, українсько-польських культурно-освітніх та наукових відносин зокрема.

В кінці ХХ та на поч. ХХІ ст. в Україні склалася потужна історіографічна школа з питань вивчення міжнародного та регіонального співробітництва з науковими осередками в Києві, Львові, Рівному, Тернополі, Ужгороді, Житомирі та інших містах України. Це насамперед Інститут історії НАН України (Київ), Київський національний університет ім. Т.Шевченка, НПУ ім. М.П. Драгоманова, Інститут регіональних досліджень НАН України (Львів), Закарпатський державний університет (Ужгород) та інші. Українсько-польські відносини розглядаються як стратегічні в контексті євроінтеграційних процесів, враховуючи міжнародну ситуацію.

Історіографію питання українських та польських авторів, надрукованих протягом 2000-2010 рр., можна поділити на такі групи: а) монографії, колективні праці, наукові статті; б) фахові дослідження співробітництва України та Республіки

Польща; в) дисертаційні дослідження, присвячені українсько-польському науковому та культурному співробітництву.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблема українсько-польських відносин привертала увагу багатьох істориків, але суттєвим недоліком їх дослідження було висвітлення політичних та економічних питань і майже не торкалися гуманітарної сфери відносин наших країн. Серед таких дослідників слід відзначити Л.Зашкільняка, Т.Зарецьку, Ю.Макара, В.Колесника, Я. Ісаєвича, Л.Чекаленко, Г.Стронського, М.Кучерпи та ін.[6].

В українській історіографії склалася традиція вивчення українсько-польських відносин на міжнародній арені, їх роль та вплив на євроінтеграційні процеси та політичні перетворення в Європі. Досліджуючи політичний діалог Варшави і Києва, українські науковці аналізують розвиток наших відносин у своїх роботах, серед таких слід відмітити Д.Базів, О.Палій, О.Соскін, С.Толстов, В.Шахів, В.Маддісон [6].

Мета дослідження. Для досягнення даної мети необхідно розв'язати наступні завдання:

- встановити стан дослідження проблеми в українській і польській історіографії та наявність відповідної джерельної бази;
- дослідити архівні матеріали України та Польщі;
- розглянути організаційне та правове забезпечення культурно-освітнього обміну між Україною та Польщею;
- виявити загальні тенденції та особливості культурного співробітництва Польщі та України;
- виявити позитивні та негативні аспекти співробітництва в галузі освіти та науки, показати ди-

наміку розвитку українсько-польських освітніх зв'язків протягом 2000-2010 рр. у порівнянні з сучасними напрямками співробітництва;

- проаналізувати історіографічні дослідження діяльності культурно-освітніх організацій України та Польщі;

- проаналізувати матеріали щодо реалізації прав української та польської національних меншин на території Польщі та України тощо.

Виклад основного матеріалу. Історія українсько-польських відносин до 2000 року опрацьована в дослідженнях І.Афанасьєва, О.Бабака. І.Афанасьєв у своїх дослідженнях спирається на архівні матеріали не розкриваючи усіх аспектів співробітництва, крім того, верхньою хронологічною межею роботи І.Афанасьєва є 2000 р., а події подальших років українсько-польських відносин лишаються недослідженими.

Надзвичайно важливим науковим доробком є монографія О.І. Бабака «Українсько-польські відносини (від 1980-х років до 2005 р.)» [1], в якій автор, зокрема, звертає увагу на етнокультурні аспекти українсько-польських відносин, торкаючись при цьому спільної історії та історичних процесів розвитку української культури в Польщі, питання української меншини в Польщі, проблеми польської діаспори та її вплив на українсько-польські відносини.

Окремими дослідженнями є праці українських політологів С.Власова, Л.Гайдукова, О.Дергачова, О.Павлюк, С.Пирожкова та інші. Хоча культурний аспект українсько-польських відносин не був темою дослідження вищезгаданих авторів, але ті політичні процеси, які вони розкривають у своїх роботах, впливали на розвиток українсько-польських культурних відносин. Зокрема, вирішення питання щодо польських поховань на території Личаківського кладовища, переговори з цього приводу між А.Квасневським та Л.Кучмою.

Особливості розвитку двосторонніх відносин Польщі та України протягом 1991-2004 рр. розкриваються в праці В.Р.Гевко «Історичні передумови встановлення і поглиблення двосторонніх міждержавних відносин між Україною та Польщею в нових геополітичних умовах» [2]. Науковець висвітлює історико-політичні проблеми, які передували новим геополітичним перетворенням, основні закономірності та тенденції політичних взаємин, процеси формування реалізації повноцінних двосторонніх відносин, їх трансформація на рівень стратегічних партнерів. Питання військово-політичних взаємин у контексті розширення НАТО, показано спільну діяльність українсько-польських миротворчих військ у різних країнах світу.

Аналіз українсько-польських відносин наводиться у виступах, статтях, інтерв'ю посадовців, дипломатів, політиків, зокрема А.Зленка, В.Огризка, Б.Тарасюка, Ю.Щербака [3], які наголошують на важливості стосунків між Україною та Польщею, на надзвичайну спорідненість мови та культури наших народів і перспективність подальшої співпраці.

Особливої уваги заслуговують польські дослідники, які наголошують на перспективності від-

носин, зокрема це стосується таких науковців, як А.Мадзіак-Мішеської, Є. Козакевич, Я.Пристрома, К.Скубішевського, З.Шмид, А.Хойновської, М.Цалки, Б.Сурмач, Т.Ольшанського, В.Гілла та Н.Гілла [7]. В своїх працях ці автори розглядають різноманітність напрямків українсько-польської співпраці, фактори, які стимулюють чи гальмують розвиток наших стосунків. Аспекти українсько-польського культурного та наукового співробітництва розглядають у своїх дослідженнях Є. Бар, В. Бартошевський, Б. Геремик, Є. Козакевич.

Аналізуючи праці польських дослідників, хотілося б наголосити на важливість даних досліджень, адже слід враховувати не лише думки українських науковців, але й польських при дослідженні даної теми. Польська історіографія акцентує нашу увагу на питаннях впливу українсько-польських відносин на європейські економічні та політичні перетворення.

На відміну від західних дослідників, російські фахівці досить скептично оцінюють перспективи відносин України та Польщі. Аналізуючи українсько-польські стосунки, автори досить упереджено трактують ті чи інші політичні та історичні процеси. Цими питаннями займалися такі російські дослідники як І.Кобринська, А.Мошеса, Ю.Пушкарьова та ін.

Досить цікавою є робота американського дослідника І. Прицеля «Національна ідентичність і зовнішня політика. Націоналізм і лідерство Польщі, Росії і України» [4]. Монографія присвячена зовнішній політиці трьох країн Польщі, Росії та України. Автор аналізує політичні процеси в країнах, спільну історію та сучасні геополітичні цілі. Науковець наголошує на багатовікову історію українсько-польських стосунків та важливість їх подальшого розвитку для економічних, політичних і культурних перетворень в Польщі та Україні.

Слід відзначити роботу американця С.Буранта [5], в якій автор аналізує проблеми національної ідентифікації поляків та українців, говорить про динаміку стосунків між Києвом та Варшавою, що підтверджується низкою договорів як в економічній, так і в культурній сферах країн.

Досліджуючи українсько-польські відносини слід згадати відомого представника західної політологічної думки З.Бжежинського. У своїх дослідженнях політолог звертає увагу на дію гуманітарних чинників у розвитку міждержавного діалогу. У своїй відомій книзі «Велика шахівниця» З.Бжежинський [6] наголошує на особливій ролі Польщі у взаємовідносинах з Україною і в Європі в цілому.

Аналізуючи західних фахівців – В.Балука, К.Бахмана, Б.Бердиховської, З.Бжежинського, Я.Браткевича, С.Буранта, Г.Громадського, А.Хойновської, З.Шмид [6] та інших, українсько-польські відносини були об'єктом постійної уваги. Напрямки зовнішньополітичної діяльності України стимулювали або гальмували розвиток двосторонніх відносин. Основною причиною дослідники називають непослідовність політичних дій України та внутрішньополітичні непорозуміння українських політиків, що позначається на прийнятті

міждержавних культурно-освітніх та наукових рішень.

Питання правового регулювання відносин між двома державами досліджуються А.М. Октисюк у праці «Правове регулювання двостороннього співробітництва України та Республіки Польща» [6]. Автором здійснено ретроспективний аналіз становлення договірно-правової бази українсько-польських відносин у процесі становлення їх державності, проаналізовано найважливіші правові акти, що стосуються встановлення дипломатичних відносин між Україною і Республікою Польща і налагодження політичних контактів, встановлення торговельно-економічних відносин, співробітництва в гуманітарній, правовій і інших сферах суспільного життя. Розкрита сутність кодифікації норм договірного права, що регулює в комплексі відносини між двома державами.

Можна зробити висновки, що дослідження західних науковців полягає в тому, що українсько-польські стосунки мають базуватися на геоеконімічних, євроінтеграційних та євроатлантичних відносинах, які, в свою чергу, будуть впливати на різні сфери співробітництва в тому числі і культурні.

Польські дослідники, в свою чергу, наголошують на важливості вектора західноєвропейської політики для України, системи західноєвропейської та регіональної безпеки в цілому і для поляків зокрема, розширення кордонів НАТО, ймовірно розміщення ядерної зброї на території країн Центрально-Східної Європи суттєво вплинули на динаміку політичних відносин між Україною та Польщею. На думку польських фахівців, стабільність та розвиток стратегічних відносин між нашими країнами є запорукою збереження та розвитку політичних, економічних та культурних надбань наших держав.

Натомість у наукових дослідженнях російських науковців зазначаються егоїстичні побоювання у зв'язку із розвитком двосторонніх відносин Україна-Польща, які становитимуть загрозу для інтересів Росії, і висловлюють негативне ставлення до прозахідної політики України. Серед таких науковців слід назвати І.Алексеєва, М.Бухаріна, М.Ізвекова, І.Кобринську, В.Колосова, В.Кувалдіна, В.Орлова, А.Мошеса, В.Пастухова, О.Салміна, Д.Треніна [6].

Взаємовідносини України та Польщі в процесах євроатлантичної та європейської інтеграції розглядаються С.В. Стоєцьким у праці «Україна в зовнішній політиці Республіки Польща: євроатлантичний та європейський інтеграційний вимір» [8]. Першочергова увага приділяється з'ясуванню концептуальних підходів, практичних можливостей та форм впливу Польщі щодо реалізації стратегічного курсу України на інтеграцію до НАТО і ЄС як провідні організації євроатлантичного та європейського простору, та на формування стратегії відносин між Україною і цими організаціями.

Досліджуючи науково-освітній спектр українсько-польських відносин поч. ХХІ ст., слід проаналізувати літературу, яка присвячена даному висвітленню питання або якимось чином торка-

лася даної проблематики. Дослідження сучасного періоду у розвитку українсько-польських освітньо-культурних відносин істориками, культурологами, політологами розпочалося паралельно з процесом активізації політичного життя обох держав. Активний процес нагромадження інформації стосовно формування відносин сучасного періоду та підкреслення важливості повноцінного розвитку українсько-польської співпраці, як важливого стабілізуючого чинника в Центрально-Східній Європі, розпочався після 1991р. Політологи, історики, політики, журналісти, громадські діячі намагаються висвітлити та проаналізувати процеси останнього десятиріччя ХХ ст. і визначити перспективи українсько-польського культурно-освітнього та наукового співробітництва у ХХІ ст. Про це свідчить проведення міжнародних наукових семінарів, симпозумів, конференцій, круглих столів. Так, з часу проголошенні незалежності України українськими та польськими науковими центрами було організовано значну кількість наукових конференцій, які проводились по чергово в Польщі та Україні. Серед багатьох варто виділити конференцію, що проходила у 2002 році в м. Тернопіль «Україна - Польща: шлях до європейської співдружності» [1, с.29]. Участь у конференціях взяли представники світу науки і політики, які порушували питання актуальних аспектів та перешкод в українсько-польській співпраці, тут визначилось місце держав нашого регіону у новому європейському устрої. Опубліковані збірники матеріалів, в яких вміщено доповіді, статті, матеріали сотень істориків і політологів України та Польщі. Ці матеріали містять нові погляди на проблеми, а також є вагомим внеском у вивченні питання відносин Польща-Україна та культурно-освітніх і наукових проблем. Здійснений обмін інформацією, поглядами та оцінками дозволив окреслити сучасний стан досліджень проблематики, узгодити спільні підходи, створити підстави для узгодження розбіжностей і протилежних версій інтерпретації подій та формулювання висновків, що привело до поступового вироблення спільних позицій обох сторін.

Період 2005-2010 рр. став специфічним. Політичне протистояння, економічна нестабільність безумовно впливали на відносини з іншими державами, а також внутрішня політика визначала зовнішні орієнтири.

Питанням вивчення геополітичних змін на європейському континенті на межі ХХ - ХХІ ст., у тому числі в Центральній Європі, формуванню зовнішньої політики України та інших країн регіону присвячені роботи О.Білоруса, С.Вічнянського, А.Гальчинського, В.Горбуліна, Б.Гуменюка, О.Дергачова, А.Зленка, В.Манжоли, А.Мартінова, М.Михальченка, Б.Парахонського, Ю.Пахомова, С.Пірождкова, Г.Перепелиці, А.Філіпенка, Л.Чекаленко [8] та деяких інших учених, завдяки яким, зокрема, в українській історіографії ствердилось розуміння складного геополітичного становища незалежної України на перехресті взаємовиключних інтересів провідних світових потуг, що обумовило потребу в розвитку ефективних регіональних механізмів безпеки, співробітництва та

добросусідських відносин центральноєвропейських країн, таких, наприклад, як Вишеградська група, Центральноєвропейська ініціатива та ін.

Процес розвитку українсько-польського міжрегіонального співробітництва на межі XX-XXI століть та його роль в реалізації євроінтеграційної стратегії Української держави розглядається у праці Н. М. Буглай [9] «Польща в реалізації євроінтеграційного курсу України: міжрегіональне співробітництво (1999-2008 рр.)». Автором висвітлено основні етапи та проаналізовано зміст, характер, основні напрями, види, форми і механізми українсько-польської міжрегіональної взаємодії як специфічного рівня (підрівня) європейської інтеграції України та його місце в цілісній системі стратегічного партнерства України і Республіки Польща. На основі вивчення й узагальнення досвіду передінтеграційного (1999-2004 рр.) та постінтеграційного (2004-2008 рр.) розвитку міжрегіонального співробітництва України і Польщі визначено його проблемні питання, виявлено нові можливості та обґрунтовано принципи стратегічного підходу до українсько-польської взаємодії на регіональному рівні після розширення Європейського Союзу.

Досить всебічно вивчають проблеми транскордонного і міжрегіонального співробітництва також польські науковці, серед яких слід виокремити праці М. Чіешліка, Г. Горжеляка, З. Макела та особливо Р. Федана [9], який, зокрема, плідно досліджує українсько-польську співпрацю на регіональному рівні у порівнянні з багатим історичним досвідом співробітництва регіонів Польщі з регіонами Європейського Союзу, тобто у західному вимірі. Так званий східний вимір, зокрема польсько-український, дослідник моделює у соціально-економічній конструкції співпраці регіонів, з притаманними лише йому функціями, просторовими ознаками й бар'єрами, взаємозв'язками та відмінностями, будучи переконаним, що «тісніший ступінь співпраці українських і польських регіонів буде реалізовано саме в рамках євро регіонів» [9, с.42].

Проблема стратегічного партнерства в зовнішньополітичній діяльності України розглядається у дослідженні А. С. Пивоварова [10] «Проблема стратегічного партнерства в зовнішньополітичній діяльності України». У даному контексті особлива увага автора зосереджена на визначенні суті стратегічного партнерства і характеристик відносин між Україною та її основними стратегічними партнерами (Російською Федерацією і Республікою Польща). У праці узагальнено й конкретизовано теоретичне визначення стратегічного партнерства, висвітлено стосунки України з її задекларованими стратегічними партнерами. Автором проаналізовано різні аспекти українсько-російського та українсько-польського стратегічного партнерства, висвітлено основні стратегічні інтереси країн-партнерів, а також зазначено проблеми, які заважають нормальному стану зв'язків між ними. Автор робить висновок, що відносини України з Російською Федерацією, відповідно до основних принципів і критеріїв стратегічного партнерства, не зовсім відповідають такому статусу, але мають тенденцію

наближення до рівня реального стратегічного партнерства. Водночас відносини між Україною та Республікою Польща виглядають досить рівноправними й ефективними, а тому, в цілому, відповідають проголошеному статусу стратегічного партнерства.

Частина дослідників вивчає українсько-польські зв'язки через призму подолання застарілих стереотипів. До них належать, зокрема, М. Фігура, Б. Бердиховська, Я. Куронь та В. Мокрий. Вони відокремили критерії міжкультурного обміну, винайшли шляхи подолання застарілих стереотипів та виділили проблеми, що гальмують розвиток двосторонніх відносин.

Зокрема, польський дослідник М. Фігура в праці «Стереотип українця в пресі Західної Польщі в 1918-1930 рр.» [13] торкається в своїй праці проблеми подолання застарілих стереотипів між двома народами. Простежуючи історичні умови, що сприяли створенню упереджень, наголошує на шляхах їх подолання: знаходженні прикладів доброзичливого співіснування та компромісів.

До проблеми подолання стереотипів зверталися Б. Бердиховська [15], багаторічний керівник відділу національних меншин Міністерства культури і науки Республіки Польща, та відомий політичний діяч Польщі Я. Куронь [16]. Позитивним в їхній роботі «Холодне пограниччя» є розгляд трьох проблем, що гальмують розвиток двосторонніх відносин: небажання окремих людей з обох боків співпрацювати, спогоди про конфліктні події та сформовані на їх основі стереотипи й недостатність діяльності одних лише президентів.

Проблемі пам'яток української культури в Польщі присвячена праця польського автора А. Саладяка «Пам'ятки та пам'ятники старовини української культури в Польщі» [17]. Використовуючи велику кількість зібраних даних про осередки культури православної церкви в Польщі, він створив детальний каталог цих пам'яток та мапи їх розміщення. Підставою для регіонального поділу стала специфіка розміщення об'єктів, пов'язаних з українською культурою, особливо їх концентрація в Східній Польщі.

Досить дискусійною виявилася проблема повернення культурних цінностей. У цьому сенсі слід відзначити збірник Національної комісії по реституції культурних цінностей: «Повернення культурного надбання України: проблеми, завдання, перспективи» [18], матеріали постійно діючого «круглого столу» «Культурні цінності України: втрати, шляхи повернення» [19] та роботи О. Федорука і В. Врублевської [19]. Аналізуючи діяльність Державної служби по переміщенню культурних цінностей через державний кордон, порушувалися питання щодо прецедентів передачі цінностей протягом історичного досвіду обох народів, виділили завдання та перспективи вирішення спільних проблем з дотриманням вимог законодавства.

Серед досліджень проблеми наукових зв'язків України та Польщі слід відзначити працю Я. Ісаєвича [8], котрий у своїй статті зробив акцент на організації та проведенні наукових конференцій, розробках Польського українознавчого товари-

ства, незначному поширенні об'єктивних наукових праць за кордоном, долі пам'яток мистецтва та історії, їх охороні і використанні, та працю Л. Зашкільняка щодо діяльності Центру історичної політики у Львові [6].

Окрему групу становлять праці українських та польських науковців щодо висвітлення українсько-польських зв'язків у галузі освіти. У цьому контексті важливе значення мають праці І.Серкової «Проблеми польської шкільної справи в Україні» [5], Г. Головатенко «Стан польської шкільної справи в Києві» [3], Е. Будаковської «Польська молодь з України на навчання у Польщі» [7], Е.Голибард «Учні та вчителі Варшави та Києва в турботі про спільні досягнення» [8], К.Пантелюк «Форум учителів» [5] та Н. Сушницький «Конференція вчителів у Хмельницькому» [5], в яких порушуються проблеми та перспективи навчання і відпочинку польської молоді в Україні та Польщі. Загалом подається інформація про кількісний склад учнів, що вивчають польську мову в Україні, та переказується зміст заходів, які проводилися в різний час. Їх роботам властивий певний стереотип, зокрема некритичний аналіз інформації та упущення відомостей щодо подій у Польщі.

Особливості державного регулювання освіти в Польщі розкриває у своїй праці Я.Р. Гречка «Особливості державно-громадського управління освітою в Польщі» [88]. Автором розкрито сутність державно-громадського управління освітою та його організації. Уточнено поняття «державно-громадське управління освітою» та введено в науковий обіг термін «успільнення навчальних закладів». Проведено аналіз і оцінку державного управління освітою в Польщі, зокрема розкрито становлення державно-громадського управління та його структури в історичному розрізі, охарактеризовано управлінський та освітній досвід і традиції, проаналізовано особливості реформування польської системи освіти, розвиток державно-громадського управління освітою. Виявлено тенденції змін та вдосконалення організаційної структури нової моделі управління освітою в Республіці Польща як цілісної та відкритої системи.

Проблеми інтеграції приватної освіти України та Польщі розкриті у статті І.Добрянського [5] та О. Ткаченка [5]. Автори аналізують динаміку трансформації освітнього процесу, започатковану Болонською конвенцією, та узагальнюють перспективи співробітництва обох країн у створенні європейського освітнього простору в галузі приватної вищої освіти.

В українській і зарубіжній науці ґрунтовно розроблені різні аспекти етнопонаціональних відносин, зокрема у галузі захисту прав меншин. Проблеми статусу цих груп присвячені праці українських дослідників – О. Антонюка, Н. Камбурової, О.Каргунова, В. Нікітюка, О. Бикова [7]; польських Я. Альбіна, М. Новіцького, С. Павляка, Г. Януша, П. Бляра, С. Лодзінського [12].

Вивченням української меншини у Польщі в історичній ретроспективі і на сучасному етапі займалися українські дослідники Ю. Макар [11], В. Кирилич [2], В. Лишко [5]. Бачення процесів

розвитку української меншини, так би мовити зсередини, розкривають роботи українських дослідників з Польщі та інших країн: Р. Дрозда [1], М. Вербового [8], П. Тими [7], П. Андрусечка [9], М. Чеха [2], С. Місила [9], С. Козака [6], Р. Жерелика [9], М. Трухана [9].

Так, В. П. Кириличем у праці «Українці в Польщі: проблема збереження етнопонаціональної ідентичності як чинник українсько-польських відносин» [11] досліджено проблеми збереження етнопонаціональної ідентичності української меншини в Польщі в контексті українсько-польських зв'язків. Автором визначено внутрішні та зовнішні чинники збереження національної самобутності української спільноти в Польщі та розкрито діалектику їх взаємозв'язку, піддано аналізу державну етнополітику Республіки Польща та характер акцептації України й українця польською суспільністю. У дисертаційному дослідженні вичленовано основні проблеми польського українства та окреслено шляхи їх можливого розв'язання, виявлено характер впливу української меншини в Польщі на формування українсько-польських зв'язків.

Серед інших досліджень сучасності слід відзначити праці, що висвітлюють українсько-польську взаємодію в аспекті розвитку національних меншин, зокрема дослідження Я.С. Калакури [4]. Проте при систематизації великої кількості фактичного матеріалу, високому ступені інформативності цим працям бракує критичності у висвітленні подій.

Польські автори М. Балтовський та А. Мішчук у праці «Польсько-український кордон в перспективі нового геополітичного європейського порядку» [7, с.9] проаналізували історико-географічне становище України та Польщі, систематизували дані про стан та роботу пропускних пунктів на спільному кордоні та прикордонні контакти. Поділили українсько-польське «пограниччя» на південне та північне, що є доповненням до існуючого розподілу на західне та східне у роботі Д. Вояковського «Пограниччя польсько-українське. Сучасна зустріч Сходу з Заходом» [9]. Він визначив українсько-польське прикордоння як «цивілізаційне пограниччя», де відбувається взаємовплив культур. Специфіка, за його словами, виникає із різних глибоких міжсуспільних та міжкультурних зіткнень. Позитивним моментом роботи є відокремлення трьох критеріїв міжкультурного обміну: телебачення та преса, контакти мешканців прикордонних територій та національні меншини, завдяки яким відбувається проникнення однієї культури в іншу.

Висновки. Отже, здійснений аналіз доробку українських і зарубіжних вчених 2000-х років дозволяє зробити висновок про досить об'єктивне та прагматичне дослідження українсько-польського співробітництва, яке вже не містить ідеалізації взаємовідносин чи так званого романтизму стосовно важливості подальшого партнерства. Вивчення реальної практики двосторонніх відносин сусідніх країн також свідчить, що на початку XXI ст. саме міжрегіональне українсько-польське співробітництво вийшло на прагматичний і якісно новий рівень.

Позитивом більшості з новітніх публікацій є їх комплексність та міждисциплінарність, адже всебічна і об'єктивна характеристика сучасних українсько-польських взаємин на міжрегіональному рівні потребує оцінки таких явищ і категорій, як регіон, державний кордон, прикордонний регіон, регіональна політика, стратегічні інтереси, економічна ефективність, міжнародна система тощо. Втім, саме конкретно-історичний аналіз еволюції міжрегіонального українсько-польського співробітництва у контексті європейської інтеграції ще потребує подальшого комплексного вивчення.

Разом з тим слід відзначити, що до останньо-

го часу концентрація уваги України переважно на економічних проблемах, невисокий рівень зацікавленості науково обґрунтованою політикою у питаннях забезпечення гуманітарного розвитку міждержавних взаємин призводить іноді до ситуативного вирішення нагальних проблем у міждержавній співпраці. Недостатня увага до питань гуманітарної сфери подекуди ставала причиною виникнення проблем у відносинах України з іншими державами, особливо з найближчими сусідами, зокрема Республікою Польща.

Рецензент Якунін В.К. – д.і.н., проф.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Україна і Польща: історія та сучасність. – К.: Вид-во Українського фітосоціологічного центру, 2003. – 453 с.
2. Роль Паризької «культури» в становленні українсько-польського взаєморозуміння. Україна і Польща стратегічне партнерство // 36. наук. пр. міжнародного круглого столу (25–26 травня 2000 р.). – К.: Вид-во Українського фітосоціологічного центру, 2002. – 111 с.
3. Wasiljewa L. Społeczno-polityczne i ekonomiczne aspekty przemian Ukrainy, zeszyt 13. – Warszawa: Uniwersytet Warszawski. Centrum Badan Radzieckich, 2000. – 27 s.
4. Винниченко І. Про перспективи розвитку гуманітарних та культурних польсько-українських взаємин // Україна і Польща – стратегічне партнерство. Історія. Сьогодні. Майбутнє. – К.: Вид-во Українського фітосоціологічного центру, 2002. – Ч. II. – С. 146–150.
5. Кіндрат К., Трохимчук С. Українсько-польські стосунки на зламі тисячоліть: Монографія. – Львів: Львівський нац. ун-т ім. Івана Франка, 2002. – 112 с.
6. Голібард Є. По-сусідськи. Польський вектор: Докум. розповідь про динамічне п'ятнадцятиріччя 1989-2004 рр., про роль і наслідки використ. Нац. Ідеї в Україні та Польщі: Суспільно-екон. порівняння на тлі укр. нерішучості, невпевненості й невизначеності. - К.: Унів. Вид-во «Пульсари», 2004. – 432 с.
7. Війна і мир / За загальною редакцією Л. Івашиної. – Видання перше. К.: АТЗТ «Українська прес-група», 2004. – 560 с.
8. Остапчук Б. Україна, Польща, світ. – К.: Вид-во «Смолоскип», 2001. – 356 с.
9. Міжнародна наукова конференція «Українсько-польські відносини в ХХ столітті: державність, суспільство, культура» // Український історичний журнал. – 2005. - №6. – С. 148-150.
10. Pavliuk O. Ukrainian-Polish relations: a pillar of regional stability? / Chaillot Paper 26. The effects of enlargement on bilateral relations in Central and Eastern Europe. – Paris: Institute for Security Studies of Western European Union, 2006. – P. 43–62.
11. Гудь Б. Українці – поляки: хто винен? У пошуку першопричин українсько-польських конфліктів першої половини ХХ століття: Монографія. – Львів: Вид-во «Кальварія», 2000. – 192 с.
12. Кіндрат К., Трохимчук С. Українсько-польські стосунки на зламі тисячоліть: Монографія. – Львів: Львівський нац. ун-т ім. Івана Франка, 2002. – 112 с.
13. Макар Ю. І. Українці в Польщі: кількість і сучасне становище // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. – К., 2001. – Вип. 8. – С. 135–153.
14. Алексієвєць М. Об'єктивна необхідність наукового вивчення історії України і Польщі та їх міждержавних відносин // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Серія: Історія. Вип. 5. – Тернопіль: ТДПУ, 2002. – С. 96–98.
15. Polska – Ukraina. Współpraca organizacji pozarządowych. Fundacja im. Stefana Batorego, Fundacja Edukacja dla Demokracji. – Warszawa. – 2003. – 107 s.
16. Рік Польщі сприятиме партнерству // Урядовий кур'єр. – 2004. – 6 лютого. – С. 3.
17. Горенко Л. Національна культура в системі українознавства: актуальність, проблематика дослідження та перспективи / Л.Горенко // Українознавство. - 2010. - №1 (34).- С. 148- 153.
18. Historia-mentalność-tozsamość: Miejsce i rola historii oraz historyków w życiu narodu polskiego i ukraińskiego w XIX i XX wieku. - Rzeszow: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2008.
19. Historia-mentalność-tozsamość: Studia z historii, historii historiografii i metodologii historii / pod redakcją Karoliny Plasik-Wrzosek, Wojcicha Wrzoska i Leonida Zaskilnjaka. - Poznan, 2010.